

ЗАТВЕРДЖУЮ

Ректор Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

проф. Ю. Д. Бойчук

« _____ » 2021 р.

ВИТЯГ

із протоколу № 3 засідання фахового семінару щодо наукової новизни, теоретичного і практичного значення результатів дисертації аспірантки кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди Ковриги Юлії Володимирівни на тему «Екзистенційні проблеми в прозі Л. Є. Улицької (на матеріалі романів “Казус Кукоцького” і “Даніель Штайн, перекладач”)), поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія від 12 лютого 2021 року

ПРИСУТНІ: Головуючий на засіданні – д. філол. н., проф., в.о. зав. кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов Криворучко С. К.; д. філол. н., проф., декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка Голобородько К. Ю.; к. філол. н., доц., проректор з навчально-наукової роботи Борисов В. А.; д. філол. н., проф. Гармаш Л. В.; д. філол. н., проф. Левченко Н. М.; д. філол. н., проф., зав. кафедри українознавства і лінгводидактики Маленко О. О.; к. філол. н., доц. зав. кафедри української літератури та журналістики імені Леоніда Ушкалова Мельников Р. В.; д. філол. н., проф. Силаєв О. С.; д. філол. н., проф. Степанченко І. І.; д. філол. н., проф. Тарарак О. В.; д. філол. н., доц. Радчук О. В.; д. філол. н., доц. Скоробагатова О. О.; д. філол. н., доц. Піддубна Н. В.; д. філол. н., доц. Халіман О. В.; к. філол. н., проф. Тищенко Т. І.; к. філол. н., проф. Разуменко І. В.; к. філол. н., проф. Олексенко О. А.; к. філол. н., доц. Артюх О. І.; к. філол. н., доц. Журенко М. М.; к. філол. н., доц. Ільницька О. П.; к. філол. н., доц. Козлова А. Г.; к. філол. н., доц. Стаканкова Т. П.; к. філол. н., доц. Халанська Н. М.; к. філол. н., доц. Лепетюха А. В.; к. філол. н., доц. Осіпова Т. Ф.; к. філол. н., доц., зав. кафедри української мови Щербакова Н. В.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ: Обговорення дисертації Ковриги Юлії Володимирівни на тему «Екзистенційні проблеми в прозі Л. Є. Улицької (на матеріалі романів “Казус Кукоцького” і “Даніель Штайн, перекладач”)),

поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія, галуззю знань 03 Гуманітарні науки.

Науковий керівник: к. філол. н., доц., доц. кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов ХНПУ імені Г. С. Сковороди Козлова А. Г.

Рецензенти: д. філ. н., проф. Силаєв О. С., к. філ. н., проф. Разуменко І. В.

Дисертацію виконано на кафедрі зарубіжної літератури та слов'янських мов Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди в межах наукової теми кафедри «Закономірності розвитку та взаємодії європейських літератур у ХІХ–ХХІ ст.» (номер державної реєстрації 0111U006441). Тему дисертації затверджено вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 10 від 16.12.2016 р.) та уточнено на засіданні вченої ради Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 3 від 08.04.2019 р.).

СЛУХАЛИ: наукову доповідь аспірантки кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди Ковриги Ю. В. за матеріалами дисертаційної роботи «Екзистенційні проблеми в прозі Л. Є. Улицької (на матеріалі романів “Казус Кукоцького” і “Даніель Штайн, перекладач”)), поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія, галуззю знань 03 Гуманітарні науки.

ВИСТУПИЛИ:

Поставили запитання: д. філол. н., доц. Скоробагатова О. О., д. філол. н., проф., в.о. зав. кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов Криворучко С. К., д. філол. н., проф. Голобородько К. Ю., д. філол. н., проф. Гармаш Л. В., д. філол. н., проф. Силаєв О. С., д. філол. н., проф. Степанченко І. І., д. філол. н., доц. Радчук О. В., к. філол. н., доц. Журенко М. М.

Із позитивною оцінкою дисертаційної роботи виступили:

1) науковий керівник: к. філол. н., доц., доцент кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди Козлова А. Г.;

2) рецензенти: д. філол. н., проф., професор кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди Силаєв О. С., к. філол. н., проф., професор кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди Разуменко І. В.

Взяли участь в обговоренні роботи: д. філол. н., доц. Скоробагатова О. О.; д. філол. н., проф. Голобородько К. Ю.; д. філ. н., проф. Гармаш Л. В.; д. філол. н., проф. Степанченко І. І.; д. філол. н., проф. Тарарак О. В.; д. філол. н., доц. Радчук О. В.

УХВАЛИЛИ: На підставі експертизи дисертаційної роботи, доповіді здобувача, поставлених запитань присутніх, відповідей здобувача, обговорення учасниками засідання основних положень дисертації, виступів наукового керівника та рецензентів прийняти такий висновок щодо дисертаційної роботи **Ковриги Ю. В.** на тему «Екзистенційні проблеми в прозі Л. Є. Улицької (на матеріалі романів “Казус Кукоцького” і “Даніель Штайн, перекладач”)), поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія, галуззю знань 03 Гуманітарні науки.

Актуальність роботи. Змістовим центром прози Людмили Улицької дедалі частіше стають екзистенційні проблеми, пов'язані з самими основами людського буття. Коло питань екзистенційного характеру, що відображені у творах Улицької, досить широке. Деякі з них так чи інакше потрапляли в поле зору літературознавців, але до цього часу відсутні узагальнювальні роботи, присвячені вивченню обраного для дослідження аспекту творчості письменниці. Таким чином, попри інтерес учених-літературознавців до різних аспектів творчості названої письменниці, окремих робіт, присвячених вивченню особливостей інтерпретації в її творах екзистенційних проблем, немає.

Мета дослідження – характеристика особливостей втілення екзистенційних проблем в романах Л. Улицької «Казус Кукоцького» і «Даніель Штайн, перекладач».

Для досягнення поставленої мети сформульовані такі **завдання**:

– відстежити в літературознавчій науці історію вивчення творчості Улицької, узагальнити та систематизувати напрацьовані дослідниками результати;

– визначити й схарактеризувати теоретичні засади дослідження екзистенційних проблем у творах романного жанру;

– установити й описати роль просторово-часового континууму та позасюжетних елементів у розкритті екзистенційних проблем у романах Улицької;

– дослідити метафорику онейричного простору роману «Казус Кукоцького», на якій ґрунтується розуміння авторської позиції щодо екзистенційних основ буття;

– схарактеризувати місце й роль танатологічних мотивів у романі «Казус Кукоцького»;

– вивчити особливості зображення внутрішнього світу героїв як одного з найважливіших засобів формування й вирішення екзистенційних проблем у романах «Казус Кукоцького» і «Даніель Штайн, перекладач»;

– виявити та схарактеризувати літературні паралелі, а також місце і роль інтертекстуальних елементів у романі «Казус Кукоцького»;

– висвітлити особливості вирішення проблем віри та особистої свободи в романі «Даніель Штайн, перекладач»;

– виявити й описати роль ситуацій «на межі» в романі «Даніель Штайн, перекладач» і їхнє значення в розкритті людських характерів.

Об'єкт дослідження – романи Л. Улицької «Казус Кукоцького» (2001) і «Даніель Штайн, перекладач» (2006).

Предмет дослідження – особливості художнього втілення екзистенційних проблем у творчості Л. Улицької на прикладі романів «Казус Кукоцького» і «Даніель Штайн, перекладач».

Методи дослідження:

історико-літературний метод дозволив установити місце досліджуваних творів у контексті літератури кінця ХХ – початку ХХІ століття;

порівняльно-зіставний метод дав можливість на основі зіставлення аналізованих творів Л. Є. Улицької з низкою інших виявити в них подібні риси, а також визначити індивідуально-авторське начало як у світобаченні, так і в способах його художнього втілення;

метод поетико-структурного аналізу дозволив розглянути особливості поетики аналізованих художніх текстів;

метод мотивного аналізу вможливив виявити в літературних текстах Л. Улицької стійкі компоненти, що відрізняються семантичною насиченістю і повторюваністю;

метод інтертекстуального аналізу дозволив вивчити взаємодію творів Л. Улицької з іншими літературними творами, виявити прецедентні тексти, роль інтертекстуальних включень у смислотворенні.

2. Формування наукового завдання, нове вирішення якого отримано в дисертації.

У дисертації Ковриги Ю. В. розглянуто творчість Л. Улицької в науково-критичній рецепції, проаналізовано проблематику і сюжетно-композиційну своєрідність роману Л. Улицької «Казус Кукоцького», схарактеризовано особливості хронотопу і онейричного простору роману, досліджено роль позасюжетних елементів у вирішенні екзистенційних проблем, схарактеризовано особливості втілення екзистенційних проблем у романі «Даніель Штайн, перекладач» – проблеми віри й безвір'я, проблеми життя й смерті, особистої свободи, досліджено роль ситуацій «на межі» в розкритті людських характерів у цьому романі, а також особливості зображення внутрішнього світу персонажів.

3. Наукові положення, розроблені особисто дисертантом, та їх новизна.

Наукова новизна результатів дослідження отриманих особисто здобувачем, полягає у тому, що:

– уперше на підставі комплексного аналізу екзистенційних проблем у романах Л. Улицької «Казус Кукоцького» і «Даніель Штайн, перекладач» схарактеризовано особливості втілення екзистенційної проблематики в прозовій творчості письменниці;

– уперше запропонована типологія хронотопу, представленого в романі «Казус Кукоцького», та схарактеризовано особливості кожного з виділених типів – інфернального, онейричного, топографічного і психологічного;

– уперше встановлені інтертекстуальні зв'язки роману «Казус Кукоцького» з «Божественною комедією» Данте Аліг'єрі і романом французького філософа-екзистенціаліста Ж.-П. Сартра «Нудота»;

– уперше схарактеризовано роль ситуацій «на межі» в романі «Даніель Штайн, перекладач».

4. Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, які захищаються, забезпечується теоретико-методологічним обґрунтуванням його вихідних положень, відповідністю методів меті, завданням, об'єкту і предмету дослідження, доказовістю висновків. Наукові положення й висновки чіткі, науково обґрунтовані, достовірні.

5. Наукове та практичне значення роботи полягає в тому, що в ній уперше здійснено літературознавче осмислення особливостей втілення екзистенційної проблематики в романах Л. Улицької «Казус Кукоцького» і «Даніель Штайн, перекладач». Матеріали і висновки дисертації можуть бути використані при вивченні російської літератури кінця ХХ – початку ХХІ століть у закладах загальної та спеціалізованої середньої і вищої освіти, а також в подальшому дослідженні творчості письменниці.

6. Повнота викладення результатів дисертації в публікаціях та особистий внесок у них автора. Матеріали дисертації відображено в 19 працях (усі одноосібні), із них 6 статей опубліковано в наукових фахових виданнях України, 2 статті - у нефахових виданнях, 2 статті – у закордонних виданнях, 9 тез.

Результати дисертаційної роботи повністю відображено в публікаціях.

Дисертаційна робота виконана самостійно та не містить плагіату.

7. Особистий внесок здобувача у працях полягає в тому, що всі матеріали представлено одноосібно.

8. Апробація матеріалів дисертації. Окремі положення дисертації доповідалися та обговорювалися на науково-методичному семінарі кафедри світової літератури Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Дисертація в повному обсязі обговорювалася на засіданні кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди (протокол № 7 від 26 січня 2021 р.). Матеріали дисертаційної роботи знайшли відображення у доповідях на 11-ти наукових конференціях: Міжнародні читання молодих вчених пам'яті Л. Я. Лівшиця (27 лютого 2013 р., м. Харків); Міжнародна наукова конференція «Modern scientific challenges and trends» (20 грудня

2018 р., м. Варшава (Польща)); International Scientific Conference “Relevant trends of scientific research in the countries of Central and Eastern Europe” (20th november, 2020 р., Riga, Latvia); Міжнародна науково-практична конференція «Філологічні науки в системі сучасного гуманітарного знання XXI століття» (28 грудня 2020 р., м. Одеса); Усеукраїнська науково-практична конференція ХНАУ ім. В. В. Докучаєва «Актуальні проблеми сучасної філології та методики викладання мов у вишах» (6 квітня 2018 р., м. Харків); I Усеукраїнська науково-практична конференція «Наука та освіта у дослідженнях молодих вчених» (22 квітня 2019 р., м. Харків, ХНПУ імені Г. С. Сковороди); Усеукраїнська наукова конференція з міжнародною участю «Ціннісні орієнтири в мистецькому просторі – індивід і соціальний контекст» (9 квітня 2020 р., м. Харків, ХНПУ імені Г. С. Сковороди); Усеукраїнські наукові читання, присвячені пам'яті Леніни Павлівни Черкасової (15 травня 2020 р., м. Харків, ХНПУ імені Г. С. Сковороди); Усеукраїнська науково-методична конференція «Фрізманівські читання: науково-методична спадщина, продовження традицій» (24 вересня 2020 р., м. Харків, ХНПУ імені Г. С. Сковороди); Університетська підсумкова науково-практична конференція професорсько-викладацького складу і здобувачів наукових ступенів ХНАУ ім. В. В. Докучаєва (квітень 2019 р., м. Харків); Університетська підсумкова науково-практична конференція професорсько-викладацького складу і здобувачів наукових ступенів ХНАУ ім. В. В. Докучаєва (01 – 02 липня 2020 р., м. Харків).

9. Оцінка мови та стилю дисертації й автореферату. Дисертація має чітку структуру, яка відповідає алгоритму проведеного автором дослідження. Зміст наукової роботи викладено логічно й послідовно, мовою, доступною для сприйняття, адекватно використано наукові терміни. Зміст, оформлення дисертації та кількість публікацій відповідають вимогам пп. 9, 11, 12, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (зі змінами).

10. Відповідність змісту дисертації. Дисертація Ю. В. Ковриги на тему «Екзистенційні проблеми в прозі Л. Є. Улицької (на матеріалі романів “Казус Кукоцького” і “Даніель Штайн, перекладач”))» повністю відповідає паспорту спеціальності 035 Філологія.

11. Рекомендація дисертації до захисту. Дисертаційна робота Ю. В. Ковриги виконана на належному науковому рівні та є цілісним науковим дослідженням, що відповідає встановленим вимогам чинного законодавства України.

Ураховуючи належний рівень дослідження, актуальність, новизну, практичну цінність отриманих результатів та відповідність роботи спеціальності 035 Філологія, засідання фахового семінару Харківського

національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди рекомендує дисертацію Ю. В. Ковриги «Екзистенційні проблеми в прозі Л. Є. Улицької (на матеріалі романів “Казус Кукоцького” і “Даніель Штайн, перекладач”)), подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 035 Філологія, до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

Результати відкритого голосування: одноголосно.

Головуючий на засіданні фахового семінару:

доктор філологічних наук, професор,
в. о. завідувача кафедри зарубіжної
літератури та слов'янських мов
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди

С. К. Криворучко

Рецензенти:

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри зарубіжної
літератури та слов'янських мов
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди

О. С. Силаєв

кандидат філологічних наук, професор,
професор кафедри зарубіжної
літератури та слов'янських мов
Харківського національного
педагогічного університету імені Г. С. Сковороди

І. В. Разуменко

Учений секретар:

кандидат філологічних наук,
доцент, завідувач кафедри
української мови
Харківського національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди

Н. В. Щербакова

Підпис засвідчується зав. загальною
24.08.2017

Криворучко С. К., Силаєв О. С., Разуменко І. В., Щербакова Н. В.